

Az ENSZ intézmény- rendszere

30/1

VILÁGSZERVEZETEK

PÁROS FELADATLAP

Vajon mivel foglalkoznak? Próbáljátok meg felidézni, amit már hallottatok róluk, vagy kitalálni, hogy mi lehet a feladatuk! Írjátok le a nevek mellé!

Szervezetek	Feladataik
Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ)	
ENSZ Biztonsági Tanács	
Nemzetközi Bíróság	
Világbank	
UNICEF (az ENSZ Gyermekalapja)	
WHO (Egészségügyi Világszervezet)	

30/2

AZ ENSZ ÉS INTÉZMÉNYEI

Az Egyesült Nemzetek Szervezete (ENSZ)

A második világháború után számos olyan feladat megoldására hoztak létre intézményeket, amelyek korábban csak államokon belül jelentek meg. Ezek többsége valamilyen módon az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez kapcsolódik.

A New York-i székhelyű szervezetet 1945-ben alapították San Franciscóban. Egyre több ország csatlakozott hozzá. **A keleti és nyugati tömbre széthasadt világban** azonban ez a minden országot tömöríteni kívánó szervezet **lényegében működésképtelen volt**. A legfontosabb kérdésekben soha nem jutottak közös álláspontra a két oldal képviselői. Ez a helyzet az 1990-es évekre, a kelet-nyugati szembenállás megszűntével megváltozott. Szükség is van az államok minden korábbinál nagyobb mértékű együttműködésére, mert az évtizedek során olyan problémák halmozódtak fel a világban, amelyek megoldása e nélkül nem képzelhető el. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének ma 185 tagállama van. Alapokmánya szerint **az ENSZ célja a béke és a biztonság megőrzése, az emberi szabadságjogok tiszteletben tartása, a nemzetek közötti együttműködés elősegítése**.

A világszervezet élén a **főtitkár** és az általa vezetett **Titkárság** áll. Az ENSZ legfontosabb tanácskozó szerve a **Közgyűlés**, amelyen minden tagország küldötte részt vesz. A közgyűlés **ajánlásokat** fogalmaz meg a tagországok kormányai számára. Tényleges hatalommal rendelkezik viszont a **Biztonsági Tanács**, amelynek 5 állandó és 10 választott tagállama van. Ez utóbbiakat a Közgyűlés választja, kétéves időtartamra. A Biztonsági Tanács – a nemzetközi béke és biztonság megőrzése érdekében – az ENSZ-tagállamokra nézve **kötelező döntéseket hozhat**. Az évek során számos **szakosított intézmény** is létrejött az ENSZ mellett. Ezek nagyobb része tőle független szervezeti keretek között működik. Más része pedig az ENSZ által létrehozott, önálló intézményekkel nem rendelkező segédszervezet.

A Nemzetközi Valutaalap (IMF) és a Világbank (IBRD)

1944 júliusában az egyesült államokbeli Bretton Woodsban írták alá azokat az egyezményeket, amelyek nyomán **az ENSZ szakosított intézményeként** megszületett a második világháború utáni évtizedek két legnagyobb befolyással bíró **pénzügyi intézménye**, a Nemzetközi Valutaalap (IMF), valamint a Nemzetközi Újjáépítési és Fejlesztési Bank (IBRD), vagy közismertebb nevén a Világbank.

Az IMF székhelye Washington, és jelenleg 181 tagállama van. Magyarország 1982 óta tagja a szervezetnek. **A Nemzetközi Valutaalap feladata** eredetileg a nemzetközi pénzügyi együttműködés segítése és a valutaárfolyamok rögzítése lett volna. Ez utóbbit azonban nem tudta megoldani. **Fontos szerepet vállalt** viszont **a nehéz helyzetbe került államok adósság gondjainak* kezelésében, kölcsönök folyósításában**. Az IMF kezdetben a fejlett országok pénzügyi egyensúlyára koncentrált. Később azonban a fejlődő országok felé fordult. 1989 után pedig a volt szocialista országok is számíthattak támogatására.

A **Világbanknak** a háború utáni újjáépítésben és a hosszú távú fejlesztésben szántak kulcs szerepet a szerződő államok. Mára azonban az **infrastrukturális fejlesztéseket segítő hitelintézet lett**. Elsősorban a közepes jövedelmű fejlődő, illetve volt szocialista országok beruházásait támogatja az átlagosnál kedvezőbb kamatozású kölcsönökkel. A Világbank székhelye Washington, tagállamainak száma 179. Magyarország 1982-ben lépett a szervezet tagjai közé.

Forrás: Gönczöl Enikő: Én és a politika? Állampolgári ismeretek tankönyv, 116–117. o.

30/3

AZ ENSZ EGYÉB SZAKOSÍTOTT SZERVEZETEI

Az Egyesült Nemzetek Szervezetének keretében működő szakosított szervezetek, a társadalmi szükségletek kielégítésének egy-egy részterületén felmerülő problémák, megoldandó feladatok ellátására szakosodott. Ezek szinte mindegyikének hozzávetőleg 180 állam alkotja a tagságát.

Az **Egészségügyi Világszervezet (WHO)** székhelye Genf. Feladata a testi és lelki egészség megőrzéséhez kapcsolódó felvilágosítás, a különféle nemzetközi egészségvédelmi akciók összehangolása, a járványos betegségek terjedésének megakadályozása. A világszervezet közreműködik abban, hogy a szükséges védőoltások és gyógyszerek eljussanak a leginkább hiányt szenvedő területekre. Segítséget nyújt az erre rászoruló államok kormányainak az egészségügyi hálózat kiépítéséhez.

Az ENSZ **Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezetének (FAO)** székhelye Róma. A szervezet általában az éhségövezetekbe indított *élelmiszer-akcióiról* ismert. Nem kevésbé fontos feladata azonban a *mező- és erdőgazdaság, valamint a halászat fejlődésének elősegítése a fejlődő országokban*. Ennek érdekében ösztönzi a nemzetközi együttműködést, az élelmiszerek tisztaságával kapcsolatos normák világméretű egységesítését, valamint a fejlett élelmiszer-technikai eszközök elterjedését.

A **Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezet (UNESCO)** székhelye Párizs. Legfőbb célja az *írástudatlanság elleni küzdelem, az alapfokú oktatás általánossá tétele, az ismeret-terjesztés, a kiskorúak jogainak védelme, az emberiség kulturális örökségének a megőrzése, valamint a természet- és társadalomtudományok fejlődésének nemzetközi előmozdítása*.

A világ öröksége

1972-ben az UNESCO konferenciáján elfogadták a világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló egyezményt. Ezzel egyidejűleg létrehozták az UNESCO *Világörökség Bizottságát*, és megnyitották az emberiség közös kincseinek jegyzékét.

A Bizottság – gondos mérlegelés után – minden évben újabb és újabb tagokkal bővíti a jegyzéket. A lista szereplői *fokozott védelmet kell hogy élvezzenek, s e védelem anyagi feltételeinek biztosításához szükség esetén a világszervezet is hozzájárul*. Ma már része a Világörökségnek a kínai Nagy Fal, a velencei lagúnák hálózata, az indiai Tádzs Mahal, az athéni Akropolisz és még számos egyéb érték. A jegyzék 1998-ban 109 országból 506 becses emléket tartalmazott, amelyek négyötöde kulturális, egyötöde pedig természeti érték volt.

Az ENSZ Gyermekalapja (UNICEF)

A pénzalapot az ENSZ Közgyűlése eredetileg a háború sújtotta európai gyermekek támogatására hozta létre, 1946-ban. 1950-ben feladatai körébe vonták a fejlődő országok területén élő, nélkülöző gyermekek életkörülményeinek javítását is.

A Gyermekalap tevékenységének költségeit nagyobb részt a kormányok önkéntes megajánlásai fedezik. Kisebb részben azonban hozzájárulnak társadalmi szervezetek és magánszemélyek is. A szervezet hosszú fejlesztési programok, valamint azonnali segélyek nyújtásával küzd a gyermekhalandóság és az alultápláltság visszaszorításáért, valamint a gyermekek élethelyzetének jobbításáért.

A Nemzetközi Bíróság

Az ENSZ legfőbb bírói szerve az 1946-ban létrehozott **Nemzetközi Bíróság**. Tagállamainak száma 187. Székhelye Hollandia fővárosa, Hága. A Nemzetközi Bírósághoz *közös megegyezéssel* fordulhatnak az államok, ha olyan vitás ügyük van, amit maguk nem tudnak eldönteni. A bírói munka megkezdésének feltétele, hogy **a feleknek ki kell jelenteniük, hogy készek elfogadni a majdani ítéletet.**

1998 júliusában, Rómában megalakult **az ENSZ Nemzetközi Büntetőbírósága**, amely várhatóan a harmadik évezred elején kezdi meg tevékenységét. A szervezet létrehozásáról döntő konferencia résztvevői úgy határoztak, hogy *a bíróság elé idézhető bárki, akit népiirtással, háborús bűncselekménnyel, vagy az emberiség elleni bűntettel vádolnak*. A résztvevők többsége nem fogadta el azt az amerikai javaslatot, hogy erre csak akkor kerülhessen sor, ha az érintett ország is beleegyezik állampolgára felelősségre vonásába.

30/4

AZ ENSZ SZAKOSÍTOTT SZERVEZETEI

HIBÁS HALMAZÁBRA

Az alábbi ábra kicsit rendetlen. Tájékozódjatok a rajta szereplő intézményekről és szervezetekről, és ennek alapján rakjátok rendbe a halmazokat! Vágjátok ki a részeket, neveket és csomagolópapírra ragasszátok fel helyesen!

